

סימן כד

סיום מס' חגיגה

שיטות ב"ש וב"ה

וממשיך : וחכ"א מפני שהן מצופין — אדרבא כיון דמצופין נינהו מיטמאו (רש"י : דאי לא מצופה יש להם לטהרם משום כלי עץ העשוי לנחת⁴), אימא וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין. ואי בעית אימא רבנן לר"א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין, מיבטל בטיל ציפויין גבייהו⁵.

והנה בפירוש האיבעית אימא נחלקו רש"י והרמב"ם : רש"י מפרש וז"ל : „מאי דעתיך דילפת

א. בסיום מס' חגיגה במשנה : כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה (לאחר הרגל, לטהרם מטומאת עמי הארץ שנגעו בהם ברגל¹) חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהן כקרקע, דברי ר"א. וחכמים אומרים מפני שהן מצופין.

ובגמרא — לדעת ר"א : מזבח הנחושת דכתיב² מזבח אדמה תעשה לי, מזבח הזהב דכתיב³ המנורה והמזבחות איתקוש מזבחות זה לזה.

1) ראה פרש"י בחגיגה במשנה כו, א (ד"ה מעבירין). 2) יתרו כ, כא. 3) במדבר ג, לא. 4) דאינו מקבל טומאה ד, דומיא לשק בעינן כו", כבגמ' שם לפניו (כו, ב). 5) ולכאורה צ"ע, דהרי מדובר כאן בכלים שהיו במקדש ואעפ"כ קוראו מזבח הנחושת וצריך לטעם דאקרי אדמה או דבטל ציפוי לגבי העץ, הרי רק מזבח דמשכן הי' מעצי שטים מחופה נחושת (כבפ' תרומה כו, א ואילך), אבל של ביהמ"ק הי' מאבנים כו' (וראה שבת נה, א ובפרש"י ותוס' שם), ו, האי, רצפה" (זבחים כו, ב) ו, בנין" (שם ס, א וראה פרש"י ותוס' שם) שאין בה דין טומאה. ובתו"ט כאן תירץ : „אילו הי' מזבח הנחושת כבימי מרע"ה א"ג אם לעתיד יעשוהו משל נחושת

דדרשינן לי' כי הכא מזבח שאומרים לפניו שירה בכלי נחושת. שם : זבחים כו, ב : שאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו. . . מאי טעמא האי רצפה וכו'. וברש"י : האי רצפה — בנין (כן הגי' בשטמ"ק) אבנים שלא נמשח לפיכך אין קדושתו בזה חמורה.

שם : (שם ס, א וראה פרש"י ותוס' שם) : שם גט, ב : רבי יוסי אומר נאמר כאן (במזבח החיצון) רבוע (שמות כו, א) ונאמר להלן רבוע (רש"י : במזבח הזהב, אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתיים קומתו (שמות ל, ב)) מה להלן גובהו פי שנים כארכו, אף כאן פי שנים כארכו (רש"י : הרי י' אמות). . . במאי פליגי (רש"י : ר' יוסי דגמיר רבוע רבוע ממזבח הזהב ור' יהודא דגמיר לה משל יחזקאל). . . ומר (ר' יוסי) סבר דנין כלי מכלי (רש"י : מזבח הנחושת ומזבח (כן הגי' בשטמ"ק) הזהב כלים הם) ואין דנין כלי (מזבח הנחושת) מבנין (המזבח שבבית עולמים). ועוד שם : לר' יהודא (רש"י : דאמר כולה רצפה קודש דאף מזבח שלמה לא יכול להכיל העולה) מאי קטן (רש"י : דכתיב אמזבח הנחושת [ביום ההוא קידש המלך את החצר וגו'] כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל"י] הא דשלמה גופי' קטן הוה), הכי קאמר, מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת קטן הוה (רש"י : ומשום דקאי במקום מזבח הנחושת וחילופו הוא קרי לי' מזבח הנחושת, ובדברי הימים (שם) קרי לי' הכי בהדיא ויעש מזבח נחשת כ' אמה ארכו וכ' אמה רחבו ואמקום המערכה קאי). ובתוס' שם : הכי קאמר מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת — תימה דבפ' במה בהמה (שבת שם) אמרינן ויעמוד אצל מזבח הנחשת, מזבח הנחשת מי הוה, אמר להו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני בכלי נחשת ואמאי לא אמר כי הכא, וי"ל דהתם מה לו להזכיר מזבח הנחשת כלל.

הערה 1 : פרש"י בחגיגה במשנה כו, א (ד"ה מעבירין) : מעבירין על טהרת העזרה — מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילן ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל שאע"פ שעשאן הכתוב חברים ברגל לא מפני שטהורים הם הלכך לאחר הרגל מגען טמא למפרע.

הערה 4 : כבגמ' שם לפניו (כו, ב) : ותיפוק לי' דכלי עץ העשוי לנחת הוא (רש"י : דאי נמי נגעו בשולחן לא מטמא לי' דהא כלי עץ העשוי לנחת במקום אחד הוא) וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא, מאי טעמא דומיא דשק בעינן (רש"י : לענין טומאה הוקשו כלי עץ לשק דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא, לב) מה שק מיטלטל מלא וריקם אף כל מיטלטל מלא וריקם (רש"י : יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן וכו'), האי נמי מיטלטל מלא וריקם כדר"ל דאמר ר"ל . . . מלמד שמגביהין אותו וכו' ותיפוק לי' (רש"י : דמקבל טומאה ואפילו הוא עשוי לנחת) משום ציפוי (רש"י : שהיא מתכת, דכלי מתכת לא איתקש לשק). . . אלא שאני שולחן דרחמנא קריי' עץ (רש"י : אף כשהוא מצופה) וכו'.

הערה 5 : וראה שבת נה, א : . . והנה ששה אנשים . . ויבואו ויעמדו אצל מזבח הנחושת (יחזקאל ט, ב) מזבח הנחושת מי הוה.

שם : ובפרש"י : מי הוה מזבח הנחושת בימי יחזקאל הלא שלמה גנזו ועשה מזבח אבנים של ל"ב אמה דכתיב (מלכים א ת, סד) כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל, כאדם האומר לחבירו ננס פלוני ופסול לעבודה (זבחים גט, ב).

שם : ובתוס' שם : מזבח נחושת בימי שלמה מי הוה — דכתיב ששלמה הסירו כי הי' קטן מהכיל. וא"ת והא כתיב בדברי הימים (ב ד, א) ויעש שלמה את מזבח הנחושת. וי"ל

בטיל ציפויין לגבייהו דרחמנא קרא עין לכולהו ובלאו
האי קרא נמי לא מקבלי טומאה".
והרמב"ם * מפרש שדברי חכמים (במשנה) „ מפני

טעמא מדקרינהו אדמה הא לאו הכי טמאין אע"ג
דעשוין לנחת — מפני שהן מצופין, ובעי למימר
שהציפוי מבטלן והוי להו ככלי מתכות — מיבטל

כו". וראה תוס' כאן ד"ה מזבח. אבל הל' במשנה „ כל הכלים שהיו במקדש כו" (ועד"ז כמ"פ לפנ"ז) צע"ק. וברלב"ג (ועוד)
למ"א (ח, סד) דגם מזבח שעשה שלמה הי' מצופה נחושת. וראה רי"פ פערלא למהמ"צ רס"ג מנין הפרשיות ר"פ נה נו. אמנם
בנוגע למזבח הזהב לדעת הרמב"ם מוכרח לכאורה לפרש (במשנה וגמרא) כאן כמו שתיירץ התויו"ט (בתי"ה א'), שהרי הרמב"ם (ביהב"ח
פ"א הי"ח) ב' : „ומזבח הקטורת . . אין עושיין אותן אלא מן המתכות בלבד" (וכ"ה באוה"ח תרומה כה, ט סד"ה ואני אומר). או י"ל
(בדוחק עכ"פ) דאזיל בזה לשיטתו בדין ציפוי כיון שציפם בטלן (ראה לקמן בפנים ובהערות). אבל לכמה דיעות הי' מזבח הזהב
של משה גם במקדש (ראה פרש"י זבחים כז, סע"ב). או שגם מזבח הזהב של שלמה הי' מחופה זהב, כהכ"ב במ"א ו, כ"כא ובמפרשים
שם. וראה צפע"נ עה"ת תצוה ל, יוד. תו"ש מילואים לפ' תצוה (חכ"ג). ואכ"מ. 6) פיה"מ כלים פי"א מ"ד. וראה רמב"ם

שם : וראה תוס' כאן ד"ה מזבח : וז"ל : מזבח אדמה תעשה
לי — וכי מוקמי לה בזבחים פרק קדשי קדשים (נח, א) גבי
מזבח אבנים להאי קרא דמזבח אדמה, אמר הר"ר אלחנן
דקאי לתרווייהו, ולמורי נראה לפי שהי' מזבח של משה
במקום מזבח של אבנים של בית עולמים. וכי האי גוונא
דריש התם כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל
ודריש ליי' מזבח אבנים במקום מזבח נחושת.

שם : וכמ"א ו, כ—כב : ולפני הדביר . . ויצף מזבח ארו . .
ויעבר ברתוקות זהב לפני הדביר ויצפהו זהב . . וכל המזבח
אשר לדביר צפה זהב.

שם : ובמפרשים שם : ברש"י (פסוק כ) : ויצף מזבח ארו,
הוא מזבח הקטורת ותמיה אני של משה למה נגנז. וברד"ק :
ויצף מזבח ארו, תרגום וחפא מדבחא נסכין דארזא, צפה את
המזבח בנסרים של ארו, ועל מזבח הקטורת אמר, ולא אמר
על המזבח מה הי' קודם שצפהו ואפשר שהי' מאבנים. וזה
אינו מזבח שעשה משה כי אותו הי' של עצי שטים מצופה
זהב. וברלב"ג ובמצו"ד שם שמזבח הזהב שעשה שלמה
הי' מארו ומצופה זהב.

שם : וראה צפע"נ עה"ת תצוה ל, יוד : וז"ל : . . אבל מזבח
הקטורת הוה גם במקדש. ועי' כתובות דף ק"ו ע"ב [מזבח
הזהב ולבונה וכלי שרת באין ממותר נסכין] לא משמע כן
[כי מזה משמע שמזבח הזהב של משה לא נתקיים והוצרכו
לעשותו ממותר נסכין] אך בהרמב"ם ז"ל . . [ראה הל' שקלים
פ"ד ה"ב : המנורה וכלי שרת מצותן שיבואו ממותר הנסכים,
ולא הזכיר מזבח הזהב, ושם הי"ח כתב : וכן מזבח העולה
והתיכל והעזרות בעשין משירי הלשכה] משמע כן, ועי' בירוש'
שקלים [פ"ד ה"ב : מזבח הזהב וכל כלי שרת באין ממותר
נסכים].

הערה 6 : פיה"מ כלים פי"א מ"ד : וז"ל : . . ואם הי' מעץ
והיא מחופה ברזל או זולתו מן המתכות הנה היא טהורה . .
לפי שכלי עץ כאשר הי' מחופה בכלי מתכות לא יקבל טומאה
ואפילו הי' לו בית קיבול כמו שהתבאר בסוף חגיגה כמאמר
חכמים שמזבח הזהב והנחשת לא יקבל טומאה ושמו הסיבה
בזה מפני שהם מצופין, ושרש זה, אמרו כל כלי אשר יעשה
מלאכה בהם וגו' ואמרו בספרא יכול שאני מרבה את חיפויי
הכלים ת"ל בהם פרט לחפוי הכלים, ר"ל שזה הכלי לא יגיע
השמוש בו בעצמו אבל באמצעות הכסוי אשר עליו . . והו
ענין אמרם בחגיגה שהוא כאשר חיפה אותן ביטל אותן, ושמור
זה השרש בכל זאת המסכת.

שם : וראה רמב"ם הל' מטמאי משכב פי"א הי"א
(בסופו) : וז"ל : אחרי הרגל במוצאי י"ט היו מטבילין כל
הכלים שהיו במקדש . . חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני
שציפוייהו כבטלין לגביהו.

שם : וראה תוס' כאן ד"ה מזבח : וז"ל : מזבח אדמה תעשה
לי — וכי מוקמי לה בזבחים פרק קדשי קדשים (נח, א) גבי
מזבח אבנים להאי קרא דמזבח אדמה, אמר הר"ר אלחנן
דקאי לתרווייהו, ולמורי נראה לפי שהי' מזבח של משה
במקום מזבח של אבנים של בית עולמים. וכי האי גוונא
דריש התם כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל
ודריש ליי' מזבח אבנים במקום מזבח נחושת.

שם : וראה רי"פ פערלא למהמ"צ רס"ג מנין הפרשיות
ר"פ נה נו : וז"ל : . . ובשלטי הגבורים (פרק כו) העלה דגם
המזבח שעשה שלמה אע"פ שהי' של אבנים מ"מ מחופה הי'
לוחות של ארו ומצופה נחושת, והביא כן שם גם בשם
הרלב"ג, ע"ש. וגם הביא שם ראי' מוכרחת לזה מקראי
דיחזקאל שגם אחרי גלות יהויכין הי' במקדש ראשון מזבח
נחושת. ותמה הרבה על רש"י ורד"ק ורלב"ג ז"ל שלא הביאו
ממקרא זה עיי"ש בדבריו. אבל דבריו אלו תמוהים אצלי,
שהרי כבר הקשו בפרק במה בהמה שם בגמרא על הך קרא
דיחזקאל ותירצוהו. ומ"מ לעיקר דבריו נראה דאין סתירה
מסוגיא דהתם, דאפשר לומר דאע"ג דמזבח של שלמה נמי
הי' מצופה נחושת מ"מ פריך מזבח נחושת בימי שלמה מי
הוה כיון שעיקרו של אבנים הוה, לא הו"ל לקוראו מזבח
הנחושת. וכן מתבאר מסוגיא דזבחים (שם סא, ע"ב) דאמרינן
התם אמר ר"ה אמר רב מזבח של שילה של אבנים הי',
דתניא ראב"י אומר מה ת"ל אבנים אבנים שלשה שלשה
פעמים אחד של שילה ואחד של נוב וגבעון ובית עולמים,
ומותבינן עלי' התם, ומסיק הוא דאמר כר' נתן דתניא ר' נתן
אומר מזבח של שילה של נחשת הי' חלול ומלא אבנים.
עיי"ש. הרי בהדיא דאע"ג דרב קאמר דמזבח של שילה של
אבנים הי', אעפ"כ קאמר דס"ל כר' נתן דאמר שהי' של נחושת
אלא שהי' מלא אבנים, ועי"כ היינו משום דכיון שהי' מלא
אבנים מזבח של אבנים מקרי ולא מזבח נחושת. ועוד שנראה
דמשם ראי' נכונה לדעת הרלב"ג ושלטי הגיבורים, דכיון
דמזבח של שילה הי' של נחשת, אלא שהי' מלא אבנים ודאי
גם של נוב וגבעון ובית עולמים היו כן, שהרי כולם דריש
להו מדכתוב בקרא שלשה פעמים מזבח אבנים, וא"כ נראה
ודאי דאין לחלק ביניהם.

שם : כמו שתיירץ התויו"ט (בתי"ה א') : נעתק לעיל בפנים
ההערה.

הציפוי בטל לכלי, שהרי אינו אלא ציפוי, ולכן אינו יכול לחדש בכלי דין קבלת טומאה; והכלי מחמת עצמו (כשיש לו בית קיבול) ג"כ אינו מקבל טומאה, מפני שהשימוש בו הוא ע"י אמצעות הציפוי וכלי מצופה ומחופה נתמעט מדין טומאה.⁹

ונמצא שרש"י¹⁰ והרמב"ם מחולקים בגדר דין ציפוי לרכנן. שלשיטת רש"י ס"ל-גם לרכנן שכלי עץ שיש עליו ציפוי של מתכת מקבל טומאה (ושאני מובחות שהתורה קראתן עץ); ולדעת הרמב"ם הנה ציפוי כלים בכלל מבטל דין טומאה מכלי המצופה כנ"ל.¹¹

הל' מטמאי משכב ומושב פי"א הי"א (בסופו). 7 שמיני יא, לב. 8 כ"מ פי"ד מהל' כלים ה"ד, בשם הר"י קורקס (הובא בתו"ט בסוף חגיגה). 9 מפיה"מ שם מובן שכוונת הדרשא בספרא, „פרט לחיפוי כלים ר"ל שזה הכלי לא יגיע השימוש בו בעצמו, אבל באמצעות הכיסוי אשר עליו“, שכלי שמצ"ע הי' מקבל טומאה — מצד הציפוי טהור. וכמו שמסיים „כאשר הפה אותן ביטל אותן“. אבל בפ"ד מהל' כלים שם הביא דרשת הספרא לענין זה שהחפויין עצמם טהורים. ובהמשך לזה כ', „וכן כלי עץ כו' שיש בהן בית קבול שציפם במתכת טהורים ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם ביטלן והציפוי עצמו טהור כמו שביארנו“. אבל גם שם צ"ל דזה שהציפוי מבטל להכלי, הכוונה שמבטל דין טומאתו, וג"ז נלמד מהספרא וכל' — „וכן, ואכ"מ. 10 וכו"ה דעת הראב"ד בהל' כלים שם. ופי' הרא"ש במס' כלים שם. ועוד. וכ"מ דעת המאירי כאן, שכ' בטעם חכמים „הרי כלי בית המקדש אינם בטלים לגבי צפויים אלא צפויים בטל אצלם“. 11 לפי פי' מהר"י קורקס שם דהטעם „מפני שהם מצופים“ — „מיבטל בטל ציפוי גבייהו“, היינו „דציפויין לא מיטמאי דבטלים אגב כלי דלא חשיבי כדי שיטמא הכלי בשבילו והכלי בשביל עצמו ודאי אינו מטמא כיון שמצופה“, מובן, שהטעם שהמובחות טהורין הוא רק מפני שמצופין, ובלא"ה היו המובחות מקבלין טומאה. וכ"מ מפיה"מ שם. אבל לכאורה אי"מ דהרי בלא"ה היו טהורין כיון שהם עשויין לנחת וכו', וכמ"ש ברע"ב כאן „צפויין בטיל לגביהן והו' ככלי עץ העשויין לנחת

הערה 8: כ"מ פי"ד מהל' כלים ה"ד, בשם הר"י קורקס: ז"ל הרמב"ם שם: חפויי המטה טהורין וכן כל החפויין בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת טהורין, שנא' אשר יעשה מלאכה בהן פרט לחפויי הכלים, וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קיבול שציפם במתכת טהורים ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם ביטלן והציפוי עצמו טהור כמו שביארנו. והראב"ד שם כתב — על דברי הרמב"ם וכן כלי עץ וכו' — וז"ל: א"א, לא ידעתי מהו ולא מצאתי לזה שורש ואדרבא ראוי להיות בהיפך אם לא הי' לכלי בית קבול וצפהו במתכת מקבל טומאה ע"י צפויין, וכן מצינו במקצת מקומות שהכלי בטל לגבי ציפוי. ובכס"מ שם מביא מפיה"מ הג"ל וכותב: ויש לתמוה עליו (על הרמב"ם) דממקום שבהו איפכא דהא בסוף חגיגה אהא דתנן כל הכלים שהיו במקדש. . . איתא בגמרא (ומביא הגמ' ופירש"י — הג"ל בפנים, ומסיק) הרי בהדיא דמשום דמצופין נינהו מטמאו אע"פ שלא היו ראויין ליטמאות מעצמן והיאך רבינו כותב בהיפך, ולא עוד אלא שמביא רא"י מסוף חגיגה האמור שם היפך דבריו, רצ"ע. . . וכתב הר"י קורקס ז"ל: שיטת הראב"ד כשיטת רש"י ז"ל באותה סוגיא, אבל רבינו מפרש אותה כי כמו שהקושיא הראשונה שהקשה (חגיגה כו, ב): ותיפוק לי' דעשוי לנחת, הכוונה היא להקשות על המשנה שאמרה: הוזהרו שלא תגעו, דאי נמי יגעו לא מטמאי להו, הכי נמי הדר פריך עלה דאי נמי לאו לנחת הוא כדתרצת דמגביהין אותו, אכתי תיפוק לי' דאפילו נגעו לא מטמאי לי' משום דכלי בטל אגב ציפוי כדתנן השולחן וכו' והציפוי נמי לא מיטמא כדתנן וכדיליף לה בתו"כ. . . והשתא פריך דומה בדומה דכי היכי דהתם בטל הכלי וטהור הכא [כנראה צ"ל: הכי] נמי הכא בטל וטהור כי כל החיפויים טהורים אפילו של מתכת. דאע"ג דלא איתקש לשק היינו כי

הערה 11: וכ"מ מפיה"מ שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 6. שם: ראה תו"ט שהקשה עליו דדבריו סותרין זא"ז: וז"ל: . . . דדברי הר"ב סותרין זא"ז דתחילת דבריו דטעמא דטהורין מפני הציפוי וסוף דבריו דטעמא שהו כלי עץ העשוי לנחת.

הערה 8: כ"מ פי"ד מהל' כלים ה"ד, בשם הר"י קורקס: ז"ל הרמב"ם שם: חפויי המטה טהורין וכן כל החפויין בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת טהורין, שנא' אשר יעשה מלאכה בהן פרט לחפויי הכלים, וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קיבול שציפם במתכת טהורים ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם ביטלן והציפוי עצמו טהור כמו שביארנו. והראב"ד שם כתב — על דברי הרמב"ם וכן כלי עץ וכו' — וז"ל: א"א, לא ידעתי מהו ולא מצאתי לזה שורש ואדרבא ראוי להיות בהיפך אם לא הי' לכלי בית קבול וצפהו במתכת מקבל טומאה ע"י צפויין, וכן מצינו במקצת מקומות שהכלי בטל לגבי ציפוי. ובכס"מ שם מביא מפיה"מ הג"ל וכותב: ויש לתמוה עליו (על הרמב"ם) דממקום שבהו איפכא דהא בסוף חגיגה אהא דתנן כל הכלים שהיו במקדש. . . איתא בגמרא (ומביא הגמ' ופירש"י — הג"ל בפנים, ומסיק) הרי בהדיא דמשום דמצופין נינהו מטמאו אע"פ שלא היו ראויין ליטמאות מעצמן והיאך רבינו כותב בהיפך, ולא עוד אלא שמביא רא"י מסוף חגיגה האמור שם היפך דבריו, רצ"ע. . . וכתב הר"י קורקס ז"ל: שיטת הראב"ד כשיטת רש"י ז"ל באותה סוגיא, אבל רבינו מפרש אותה כי כמו שהקושיא הראשונה שהקשה (חגיגה כו, ב): ותיפוק לי' דעשוי לנחת, הכוונה היא להקשות על המשנה שאמרה: הוזהרו שלא תגעו, דאי נמי יגעו לא מטמאי להו, הכי נמי הדר פריך עלה דאי נמי לאו לנחת הוא כדתרצת דמגביהין אותו, אכתי תיפוק לי' דאפילו נגעו לא מטמאי לי' משום דכלי בטל אגב ציפוי כדתנן השולחן וכו' והציפוי נמי לא מיטמא כדתנן וכדיליף לה בתו"כ. . . והשתא פריך דומה בדומה דכי היכי דהתם בטל הכלי וטהור הכא [כנראה צ"ל: הכי] נמי הכא בטל וטהור כי כל החיפויים טהורים אפילו של מתכת. דאע"ג דלא איתקש לשק היינו כי

בדעותיהם, ולא כמחלוקות שבענין אחד, אלא בסוגיות והלכות שונות בש"ס 20 — מסתבר שיסוד מחלוקתם (במקומות אלו) אינו מחמת התוכן המיוחד של כל מחלוקת בפני עצמה, אלא שיסוד כולם אחד הוא, וכמסקנת הש"ס בכמה מקומות דאזיל לשיטתי 21.

ולדוגמא מחלוקת אחת עכ"פ מכל סדר :

ד. בסדר זרעים — במס' ברכות 22 מצינו מחלוקת ב"ש וב"ה בנוסח הברכה שעל האש במוצאי ש"ק : ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים בורא מאורי האש. ובגמרא 23 מסביר מחלוקתם : „דב"ש סברי חדא נהורא איכא בנורא" [רק (גוון) אור אחד יש באש, ולכן נוסח הברכה הוא „מאור", ל' יחיד] ; „וב"ה סברי טובא נהורי איכא בנורא, תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרכה מאורות יש באור (שלחבת אדומה לבנה וירקרקת 24)“. ולכן צריך לומר „מאורי" ל' רבים.

וצריך להבין : מהו טעמו של הרמב"ם וסברתו לפרש מחלוקת ר"א וחכמים דלא כרש"י, ובפרט שלשון הגמרא (ואב"א רבנן לר"א קאמרי כו') אתי שפיר יותר לשיטת רש"י, כמ"ש במפרשים 12.

ב. והנה נתפשט המנהג 13 שבהדרן מקשרים את סיום המסכת להתחלתה 14, והטעם לזה אינו לפלפולא ולחדודי בעלמא 15, אלא מפני שבאמת יש שייכות וקשר בתוכן ענינם 16 של ההתחלה והסיום. וכ"ה כנדו"ד — בסיום מס' חגיגה והתחלתה, כדלקמן.

ג. וי"ל הביאור בדעת הרמב"ם :

הרמב"ם ס"ל שמחלוקת זו דר"א וחכמים — דר"א שמותי הוא, מתלמידי ב"ש 17 — קשורה 18 במחלוקת ב"ש וב"ה והוא לשיטתם וסברא כללית שהוא יסוד להרבה מחלוקות אחרות שביניהם 19. והיינו, מכיון שבכמה ממחלוקות ב"ש וב"ה מצינו צד השוה

שאינו מטמאין. (ומסיים „כך פי' הרמב"ם בהל' מטמאי משכב ומושב"). ראה תויו"ט שהקשה עליו דדבריו סותרין זא"ז. וכ"פ במל"מ (כלים שם) ומפרש עפ"ז ל' הגמרא „לר"א קאמרי". (כאן) א"ר הילא טעמא דרבנן . . התורה קראת אותו מיטלטל, עיי"ש. אלא שלפי פי' הקה"ע ופ"מ בא ר' הילא לפרש טעם רבנן שמטמאין ועיי"ש בהמשך הירושלמי. והרמב"ם ס"ל רק עצם הדרשא שהתורה קראן מיטלטל. ולכן צריכים חכמים לפרש דטעם טהרתם מפני שהם מצופים. ואכ"מ. 12) ראה פי' הרא"ש כלים שם, שכ' על דברי הרמב"ם שם „והוא עיין במשנה ולא עיין בגמרא". וראה דברי הר"י קורקס שם „וצריך לדחוק", ובמל"מ שם. ^{אצל החכמים} 13) וכבר העירו באחרונים מברכות י, רע"א. ובתוס' שם. וראה ספר והי' ברכה. 14) וע"ד מתכפין התחלה להשלמה („רשות לתת בראשית"). 15) שהרי הנהירו עד"ז בתוקף המהר"ל והשל"ה וכו' — הובאו בקונט' עה"ח פל"א. 16) ולהעיר מספר יצירה פ"א מ"ו : נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן. 17) רש"י (ד"ה שמותי) ותוס' (ד"ה דר"א שמותי) — שבת קל, ב. תוד"ה שמותי — גדה ז, ב. אפלוגת ר"א וחכמים, ש, מחלפא שיטתייהו דב"ש וב"ה". 18) ראה לעיל סימן יג, לקמן סימן מג עוד סברא כללית ושיטה במחלוקת ב"ש וב"ה. וראה מפענ"צ פרק א' סי' ג. ועוד. 19) אבל בכ"ז צ"ל צריכותא בכל מחלוקת, שלכן צריך לאשמעין בכל ענין בפ"ע דפליגי. 20) ראה שבת לד, ב. 21) ראה שבת לד, ב. 22) נא, ב. 23) שם נב, ב. 24) פרש"י שם.

מזבח הזהב מניין, ודין הוא מה אם מזבח העולה שהוא ה' על ה' את אמר מיטלטל, מזבח הזהב שהוא אמה על אמה לא כן שכן. אית דבעי מימר רבוע רבוע מה כאן מיטלטל אף כאן מיטלטל.

שם : ועיי"ש בהמשך הירושלמי : ויהא כטבלה שהיא עשוי' לילך ולהניח (בקה"ע ובפ"מ פי' שהכוונה שזהו כלי עץ העשוי לנחת), לא כן א"ר אמי בשם רשב"ל השלחן למה טמא, לא מפני שמוציאין אותו ומראין אותו לעולי רגלים, וזה (מזבח הזהב) לא במקומו הוא עומד (בתמי').

הערה 12 : וראה דברי הר"י קורקס שם : נעתקו לעיל בפיענוח להערה 8.

שם : ובמל"מ שם : נעתק לעיל בפיענוח להערה הקודמת. הערות 13, 15 : נעתקו לעיל סימן טז בפיענוחים להערות 4, 5. הערה 19 : וראה מפענ"צ פרק א' סי' ג : שם מבואר עוד סברא כללית ושיטה במחלוקת ב"ש וב"ה. — לא נעתק מפני האריכות.

הערה 21 : ראה שבת לד, ב : אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל וכו' ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל וכו' ואודו

שם : וכי"פ במל"מ (כלים שם) : וז"ל : ומ"ש מרן : וצריך לדחוק לשיטת רבינו כו', קשה דאמאי איצטריך ללישנא בתרא למימר : רבנן לר"א קאמרו, אימא דמתניתין אתיא כפשטה שחכמים מטהרים מפני שהם מצופים. ונראה שאם הי' המזבח מקבל טומאה מצד עצמו יצדק לומר שהוא טהור מפני שהוא מצופה, אבל כיון שהמזבח אינו מקבל טומאה מצד עצמו משום דעשוי לנחת הוא אי"כ לא יצדק לישנא דמתניתין כלל דאמאי איצטריך לטעמא דמצופין. ותירצו : לדבריו דר"א קאמר, והשתא פי' דמתני' כך הוא : דרבנן אתמוהי קא מתמהי, וכי מפני שמצופים יקבלו טומאה, והלא אדרבא הציפוי דוחה את הטומאה, והמקשה לישנא דמתני' קשיתי' דקאמר וחכ"א מפני שהן מצופים, ולפי פירוש זה ניחא מה שהקשו התוס' בסוף חגיגה, יעו"ש, דר"ק.

שם : דירושלמי (כאן) . . עיי"ש : א"ר הילא, טעמא דרבנן, המזבח עץ ג' אמות גובה וגו' התורה קראת אותו מיטלטל (קה"ע) : ועץ דבר המיטלטל הוא, א"נ מסיפא דקרא קדריש דכתיב ויאמר אלי זה השלחן אשר לפני ה', ושלחן דבר המיטלטל הוא. ובפנ"מ — כפי' הב'. עד כדין מזבח העולה

ואופניהם אע"פ שפרטים אלו אינם ניכרים בהשקפה ראשונה ונראים רק לאחר דרישה וכו' — וזה מכריע בדיני התורה ²⁸.

ובזה מובן טעם מחלקותם: הרי אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ²⁹ — חיוב הברכה אינו אלא כשיכול ³⁰ ליהנות מהאור או כשנהנה ממנו בפועל. וההנאה היא מיד כשרואה את האור בכללות שאז אינו רואה אלא אור סתם, גוון אחד של אור („חדא נהורא“), ולכן סוברים ב"ש שגם הברכה צ"ל על בריאת ³¹ כללות האש: מאור האש.

והנה פשוט שאין ב"ש וכ"ה חולקים במציאות, והרי במציאות אנו רואים שכמה גוונים יש כאור, וא"כ איך אומרים ב"ש דחדא נהורא איכא בנורא ²⁵ ?

אלא ההסבר בזה הוא: ב"ש ס"ל שעפ"י התורה הענינים נקבעים על יסוד תוכנם הכללי, כפי שהם נראים בגדרם הראשון והכללי (ובהשקפה ראשונה וכללית) ²⁶, (ע"ד הכלל אין לו לדין אלא מה שענינו רואות ²⁷). ושיטת ב"ה היא שבצורך צריך להתחשב עם הענינים כפי שהם מתבררים לפי פרטיהם

(25) ראה שנו"א להגר"א שם. ועיי"ש שמפרש שתלוי' גם במחלקותם דברא ובורא. אבל לכאורה בפשטות (ראה תוס' שם ד"ה בברא (ובצל"ח שם דהתוס' כתבו כאן לפי המסקנא)), גם למסקנא דברא ובורא כ"ע לא פליגי נקט ב"ה בורא דלשון קרא עדיף. (26) ואי"ו מצד העדר השק"ט וכו', שהרי אדרבא ב"ש מחדדי טפי מב"ה (יבמות יד, א), חריפי טפי (תוד"ה כאן עירובין ו, סע"ב), אלא שהחריפות הוא יותר בגדר הכללי, או למצוא בכל פרט את הכלל. (27) ראה נר"ב או"ח מהדו"ק סל"ה. (28) בסגנון אחר קצת: לב"ש קובע הוא מצב וענין הדבר כמו שהוא לפניך. ולב"ה — סיבת ופרטי המצב והענין או המסובב שלו — זהו קובע. (29) ברכות במשנה שם. (30) ראה פרש"י שם. ובירושלמי שם ה"ו מחלוקת בגי' המשנה. וראה הערה הבאה. (31) ולא על ההנאה (אלא שמברכין בעת

ובתוס' ד"ה בברא כו"ע לא פליגי: וא"ת הואיל ולא פליגי בלשון ברא אמאי אמר בורא. וי"ל דלשון קרא עדיף.

שם: ובצל"ח שם: וז"ל: והקשה מהרש"א דהרי אכתי לא אסיק אדעתא מלישנא דקרא דא"כ תקשי לב"ש כדפריך רב יוסף, וא"כ קשה קושיית התוס'. ולענ"ד דלפי הנהגה אמינא דב"ש וב"ה פליגי בבורא אם משמע לשעבר א"כ בלא"ה ניחא דאמרי' בורא מטעם שכתב הרא"ש בפ"ק דפסחים גבי על ביעור חמץ דלכך אמרינן המוציא לחם אף דמוציא כ"ע לא פליגי דיש להשמיע חידוש בברכותיו וא"כ גם כאן לפי ההנהגה אמינא דיש פלוגתא בבורא א"כ לכך אמרינן בורא שהוא חידוש. אבל עיקר קושיית התוס' למסקנא דגם בבורא ליכא פלוגתא כלל שפיר הקשו למה בחרו בבורא יותר מברא ובזה שפיר תירצו דלשון קרא עדיף.

הערה 27: ראה נר"ב או"ח מהדו"ק סל"ה: וז"ל: . . . וגם זה אין ספק בו בזמן שסנהדרין הי' נוהגים אם עבר על חייבי מיתות ביי"ד אחרי ההתראה אף אם שהו עדים ולא באו לביי"ד שנים רבות ובין כך עשה זה תשובה וכו' ושוב אחר כל התשובה באו עדים לביי"ד והעידו ודאי שאין ביי"ד משגיחין על תשובתו ושורפין וסוקלין לפי עונש החטא, והדבר יפלא כיון שודאי שהתשובה הועילה וכבר סר עונו וחטאתו נתכפרה למה יומת. . . ובהדיא אמרו בריש אלו הן הגולין חייבי מיתות עשה תשובה אין בית דין מוחלין לו, אלא ודאי גזירת הכתוב הוא, שאלמלא כן בטלו עונשי תורה בכללן ואין אדם שיומת ביי"ד כי יאמר חטאתי והנני שב. . . ועיקר התשובה היא חרטה גמורה וזה יכול להיות ברגע אחד ואם אתה אומר שתשובה תציל ממיתת ביי"ד בטלו כל דיני מיתות ביי"ד.

הערה 30: ראה פרש"י שם: ד"ה שיאותו — שיהו נהנים ממנו.

שם: ובירוש' שם ה"ו מחלוקת בגי' המשנה: אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, רב אמר יאותו ושמואל אמר יעותו, מאן דאמר יעותו, לדעת לעות את יעף דבר (ישעי' ג, ד) [ובפ"מ: ויעותו לשון עת היא. ובפירושו מבעל ס' חרדים: יעות — ל' עת, שהעת צריכה לאורה].

לטעמייהו דאיתמר אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל וכו' ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל וכו'. עיי"ש.

הערה 25: וראה שנו"א להגר"א שם: וז"ל: בית שמאי אומרים שברא מאור האש ובית הלל אומרים בורא מאורי האש, ואמרינן בגמ' בברא ובורא כו"ע לא פליגי, כי פליגי במאור ומאורי כו', וקשה הא ב"ש אמרו ברא ובה"א בורא, והאיך אמרו שלא פליגי, ועוד היאך אפשר שיהיו פליגי אי טובא נהורא איכא בנורא אי חדא נהורא היא עינינו רואות שטובא נהורא איכא בנורא. ונראה דברא הוא לשון עבר ובורא לשון עבר והוא, אך שאמרינן כו"ע לא פליגי בברא ובבורא, משום דבאש שייך הני תרי לישני משום שהקב"ה ברא יסוד האש וגם אנו מוציאינן בכל יום אש מחדש והכל בא מיסוד האש, אך החילוק שביניהן, דביסוד האש גוון אחד ובאש שלנו יש הרבה גוונים, וזה שאמרו כי פליגי במאור ומאורי, דהיינו בית שמאי ובית הלל פליגי אם מברכין על מאור אחד דהיינו על יסוד האש או על מאורי האש שלנו שיש בה הרבה גוונים, ובית שמאי סברי חדא נהורא איכא בנורא פי' דביסוד האש הוא גוון אחד ועל כרחך צ"ל ברא מאור שביסוד האש שייך לשון עבר שכבר ברא, וב"ה סברי שאנו מברכין נמי על אש שלנו שאנו מוציאינן תמיד והרבה גוונים יש בו וגם על יסוד האש שהוא גוון א' ע"כ צריך לומר בורא דשייך בו לשון הוה נמי שאנו מוציאינן תמיד מחדש.

שם: ראה תוס' שם ד"ה בברא: בגמ': ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים בורא מאורי האש, אמר רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע (רש"י: לשעבר ויפה לאומרו שעל בריית האור שברא בששת ימי בראשית משבחין אותו לפי שבמו"ש נברא כדאמרינן בפסחים פ"ד (גד, א)), כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע. מתיב רב יוסף יוצר אור ובורא חשך (ישעי' מה, ו) יוצר הרים ובורא רוח (עמוס ד, יג) בורא שמים ונוטיהם (ישעי' מב, ה) אלא אמר רב יוסף בברא ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי וכו'. עיי"ש.

והנה פשוט שגם לב"ה אמור להגיד דבר שקר³⁵, וגם לב"ש מי שלקח מקח רע מן השוק צריך שישבחנו בעיניו³⁶.

והחסבר הוא שגם כאן אולי לשיטתייהו : לשיטת ב"ש צריך להסתכל על כל דבר כפי שהוא נראה מיד, כפי שהוא בכללות. ומכיון שבכלה זו אין המעלות דנאה וחסודה באופן שאפשר לראותן, אין מקום לקלסה במעלות אלו, אלא רק כפי שרואים מיד — כלה כמות שהיא. וב"ה לשיטתם דס"ל שצריך להתחשב עם הפרטים כפי שהם נראים לאחרי התכוננות : מכיון שהחתן לקח מקם — בור בכלה זו, הרי פשוט שבעיניו היא נאה וחסודה³⁷.

משא"כ ב"ה אולי בשיטה, שמכיון שכשמתכוון בהאש רואה כמה מאורות, והרי בפועל ההנאה שמהאש הוא מכל גווני נהורא — לכן צ"ל נוסח הברכה : בורא מאורי האש³².

ה. בסדר נשים — במס' כתובות³⁸ : כיצד מרקדין לפני הכלה, ב"ש אומרים כלה כמות שהיא (רש"י : לפי יופי' וחשיבותה מקלסין אותה), וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה היגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה³⁴ מדבר שקר תרחק. אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו.

(ההנאה) — ראה בגמרא שם (נג, ב) ובהערה הבאה. (32) אבל אין לומר שפליגי בפלוגתת האמוראים (שם נג, ב) אם יאותו יאותו ממש או לא יאותו ממש אלא שאילו הי' עומד בקירוב ומשתמש לאורה, שלב"ש צריך שיהנה ממש ולכן לדעתם צריך לברך, מאור האש" כי ההנאה היא מכללות אור האש ולא מפרטי הגוונים. וב"ה ס"ל לא יאותו ממש, ולכן מברכין, "מאורי האש" כי הברכה (בעיקר) היא על עצם בריאת מאור האש, ובאור עצמו יש כמה גוונים. (כי א) אין לומר שפלוגתת ב"ש וב"ה היא פלוגתת האמוראים, (ב) ורבא שס"ל יאותו ממש והלכה כמותו (רמב"ם הל' שבת פכ"ט הכ"ה. טשו"ע סי' רחצ ס"ד. שו"ע אדה"ז ס"ו) הוא לפי דעת ב"ש. (ג) מפורש בגמרא שבברא ובורא כו"ע לא פליגי דברא משמע לשעבר, והיינו שהברכה היא על עצם בריאת האור. ולדעת ב"ש בפרט מברכין בל' ברורה ברא לשעבר. (ד) בהשגות הראב"ד להמאור (וכ"כ המאירי) שגם לרבא שיאותו ממש אין הכוונה שישתמש לאורו ואח"כ יברך, אלא שיהי' קרוב כ"כ כדי שיוכל להשתמש לאורה. (33) טז, סע"ב ואילך. דרך ארץ רבה ספ"ו. (34) משפטים כג, ז. (35) אבל ראה תוס' רי"ד, "ואע"פ שאומר שקר". וכן משמע מתוד"ה כלה. וד"ה ישבחנו. ריטב"א ועיון יעקב כאן. וראה כלה רבתי רפ"י. (36) ראה תוד"ה ישבחנו שם. (37) ראה סוטה מז,

הערה 31 : ראה בגמרא שם (נג, ב) : ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו — אמר רב יהודא אמר רב, לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום (רש"י : שאפילו לא נהנה ממנו מברכין עליו, ומאי עד שיאותו עד שיהא אורו ראוי ליהנות ממנו לעומדים בסמוך לו ואז מברכים עליו אפילו הרחוקים ממנו ובלבד שיראוהו) .. ורבא אמר, יאותו ממש (רש"י : עומד בסמוך) וכמה, אמר עולא .. חוקי' אמר וכו', ע"ש.

הערה 32 : בהשגות הראב"ד להמאור : ברי"ף : אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חוקי' אמר כדי שיכיר בין מלומזא של צפורי למלומזא של טבריא. ובמאור : .. ונראה לן דכל הני עובדי פליגין אדרבא דאמר יאותו ממש אלא כל שאילו עומד ומשתמש לאורו אפילו ברחוק מקום .. וממה שכתב הרי"ף בהלכות נראה בחלוף מה שכתבנו. ובהשגות הראב"ד : א"א, הגאון כתב כמו שכתב הרב ז"ל ופסק כרבא דאמר יאותו ממש משום דחוקי' ועולא מפרשי עלה דמלתא ולא כמו שזה סובר שישתמש לאורו ואח"כ יברך אלא דבעינן בקרוב שיכול להשתמש ולעולם קודם שנשתמש וכו', ע"ש.

הערה 33 : ראה שו"ת צפע"י ח"ב סי' וז"ל : עכ"פ עיקר הדבר, אם זה גדר מצוה רק כ"ז שלא נהנה אין מברך, או להפך דהנאה כאן דאין בו ממש מ"מ מברך וזה תליא בדר"י ורבא ברכות דף נ"ג ע"ב אם צריך יאותו ממש או בכדי שיאותו וכו', ע"ש.

שם : וד"ה ישבחנו : וז"ל : ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו, וב"ש סברי אע"ג דישבחנו בעיניו אין להם לחכמים לתקן להזיק לומר שקר דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק. שם : ריטב"א : וז"ל : ישבחנו בפניו או יגננו בפניו, פירוש דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק. שם : ועיון יעקב כאן : וז"ל : והא דקאמרי ב"ש והתורה אמרה מדבר שקר תרחק ואע"ג דמותר לשנות בדבר השלום מכל מקום הכא וכו' וב"ה ס"ל דמותר לשנות שיהא דעתו מעורב בין הבריות.

שם : וראה כלה רבתי רפ"ו [לאחר שמביא הברייתא דכיצד מרקדין כו'] : וב"ה נמי ליכא הכא נאה, דילמא נאה במעשי', נאה מבתי אבות וחסידה בדנפשי' דאחזוקי בבישתא לא מתזקינן. וב"ש אומר מי כתיב משקר תרחק מדבר אפילו סתם, וב"ה אומר כי אמר רחמנא מדבר שקר משום ונקי וצדיק הא לקיומי שפיר דמי, וב"ה מ"ש דמיתבי' ממקח וליתבי' מדאורייתא דתניא גדול השלום שאפילו הקב"ה שינה בו

על חגירת וסומא שהיא כלה נאה וחסודה, וממילא הרי"ז בכלל, מדבר שקר תרחק" 41.

ו. והנה ביאור זה בשיטותיהם של ב"ש וב"ה, שמצינו אותם במחלקותיהם, יתחזק ויוכח עוד יותר בזה שאנו מוצאים לשיטתי' זה בדעות שמאי והלל עצמם, בשני ענינים שהלשיטתי' מודגש בהם במיוחד: ההדגשה בענין הראשון הוא בזה שמחמת הלשיטתי' הנה שמאי לקולא והלל לחומרא (היפך משיטתם אצל החכמים) 42, וההדגשה בענין השני הוא ע"י מעשה רב, ששמאי והלל נהגו במעשה בפועל לפי שיטותיהם. בסדר נזיקין — במס' עדיות 43 שנינו:

א: חן אשה על בעלה (ובפרש"י שם). 38 ראה ברכות נח, רע"א. סנה' לח, א. דרך ארץ פ"ט. 39 אבות פ"ב מ"ד (ההלל אומר). וראה תניא פ"ל. 40 עד"ז כתב בחדא"ג כאן. וראה לקו"ת שה"ש מח, ג בהגהה. 41 והחידוש בשיטתם בכ"א ממקומות הנ"ל (שלכן צריכי לומר שניהם): באם ה' מפרש המחלוקת שלהם רק בכלה אפ"ל דבנר גם ב"ש ס"ל כב"ה, כי בכלה, הרי במציאות (רואים ו) ישנו מומין גלויים — חגירת וסומא (אלא שלגבי דעת האיש (המקדש) היא, נאה וחסודה), אבל בנר הרי במציאות ישנם כמה גוונים באש * ומטעם הנ"ל אם ה' נאמר מחלקותם רק בנר, אפ"ל דבכלה גם ב"ה מודים לב"ש. וכן להיפך י"ל — דבכלה גם ב"ש מודי כיון דהקב"ה שינה מפני השלום (כלה רבתי שם). 42 ולכן הובא (לקמן בפנים) מחלקותם ממס' עדיות — ראה תיורי"ט ריש גדה. ועוד: ד, בבחירתא" היא (ברכות כו, א). 43 בתחילת המסכתא (ובריש גדה).

(* וגם לדעת ב"ה ישנו חידוש במחלוקת דנר (שלא היו יודעים מדעתם בכלה): שהרי המדובר הוא בבריאת האור (מהקב"ה) (גם אם נאמר דל' בורא פ"י שהוא בורא תמיד (וראה שנו"א שם) ובפרט שגם לדעת רבא סברי ב"ה בורא נמי ברא (לשעבר) משמע — בריאת האור בשימ"ב (ראה פרש"י שם)) וחילוק המאורות שיש באש אי"ז מצד עצם בריאת האש כ"א תלוי בקירובו וריחוקו מהפתילה או מן העץ (וראה מאירי כאן).

זה שקר כיון דבעיניו המקח טוב ה"נ כלה נאה וחסודה בעיניו היא דאל"כ ודאי לא ה' נושאה.

שם: וראה לקו"ת שה"ש מח, ג בהגהה: וז"ל: דברי ב"ש מדבר שקר תרחק ותשובת ב"ה הוא כעין מ"ש ברבות פ' ח' בענין חסד ואמת חסד אומר יברא שכולו חסדים ואע"פ שאינו של אמת כו' ע"ש. וכמאחז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

הערה 41: בשוה"ג: וראה שנו"א שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 33.

שם: ראה פרש"י שם: נעתק לעיל שם.

שם: וראה מאירי כאן: וז"ל: ועיקר מחלוקתם תלוי במאור ומאורי ב"ש סוברים שאין לנר אלא אור אחד והיא השלהבת, וב"ה סוברים הרבה מאורות יש לאור, כלומר הרבה מאורות חלוקות זו מזו ושכלם מאירים לבנה אדומה ירקרקת, שראש השלהבת מאיר בלובן ושיפוליו בצבע תכלת וגחלתו באודם וכו'.

הערה 42: ראה תיורי"ט ריש גדה: וז"ל: שמאי אומר כל הגשים דיין שעתן ותני לה בריש עדיות, וסגי בהכי ולא איצטרך תו למתני בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה. א"נ דהא דאמרינן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, אא"כ דמתני לה בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כמ"ש הר"ב ברפ"ג דיבמות היינו ב"ש וב"ה, אבל לא שמאי והלל גופיהו. מיהו כלשון הראשון מוכח מ"מ"ש במ"ח וט' פ"ב דמעשר שני.

שם: ועוד ד, בבחירתא" היא (ברכות כו, א): וז"ל: אמר רב רבנא הלכה כר' יהודא הואיל ותנן בבחירתא כוותי'. וברש"י: בבחירתא, עדיות קרי בבחירתא שהלכה כאותן עדיות.

[ועפ"ז יומתק ההמשך, מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, כי מענין זה מוכן שמפני שאין דיעותיהם שוות 38 — צריך להעריך את כאו"א לפי דעתו המיוחדת, וע"ד אל תדין את הכירך עד שתגיע למקומו 39 (ככל הפירושים שבתיבת „מקום"), ועי"ז נעשה מעורב אפילו „עם הבריות"].

ועפ"ז מוכן ג"כ שלדעת ב"ה אי"ז שקר 40, שהרי לאחר ההתכוננות בפרטיות רואים שביחס לחתן זה היא באמת כלה נאה וחסודה. משא"כ לשיטת ב"ש שהראי' והגדר הכלליים הם הקובעים אי אפשר לומר

דמעיקרא כתיב ואדוני זקן ולבסוף כתיב ויאמר וגו' ואני זקנתי, הכי קאמרי, לא מיבעיא דמדאורייתא שפיר דמי אלא אף לבריתא שפיר דמי, כלפי ליא, איפוך.

הערה 37: ובפרש"י שם: וז"ל: חן האשה תמיד על בעלה ואפי' היא מכוערת נושאת חן בעיניו.

הערה 38: ראה ברכות נח, רע"א: הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה וכו'.

שם: סנה' לח, א: תניא ה' ר' מאיר אומר בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו בקול במראה ובדעת וכו'.

שם: דרך ארץ פ"ש: ולא ישוך אדם מפרוסה ויחזירנה לתוך הקערה וכן לא ישוך אדם מפרוסה ויתננה לחבירו לפי שאין דעות הבריות שוות.

הערה 39: וראה תניא פ"ל: וז"ל: . . לקיים מאמר רז"ל והוי שפל רוח מפני כל האדם, והוי באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל שבקלים, והיינו ע"פ מארז"ל אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, כי מקומו גורם לו לחטוא וכו' [ע"ש].

הערה 40: עד"ז כתב בחדא"ג כאן: וז"ל: ועוד י"ל דבין יש בה מום בין אין בה מום אין מספרין בה לא שבח ולא גנות אלא שאומרים לב"ש לישנא גופי' דקאמר כלה כמות שהיא דהיינו כמות שהיא נושאת חן בעיניו וכיון שאסור לאדם לישא אשה עד שיראנה, כמ"ש בר"פ האיש מקדש, הרי זה שראה ונושא אותה ודאי גם אם יש בה מום היא נושאת חן בעיניו, ובה"א שיש לפרש מעלתה שהיא נושאת חן, דהיינו כלה נאה וחסודה, וקא"ל ב"ש הרי שהיתה חגירת וכו' והרי אנן כר"ע סהדי דלאו נאה וחסודה היא ושקר הוא, והשיבו ב"ה מי שלקח מקח רע כו' אי אתה אומר ישבתנו בעיניו ר"ל דאין

מעמידים אותה על חזקתה). אבל הלל סובר שמה שענינו ראות בכלל אינו מספיק, אלא צריך לחקור פרטי הענין דראיית הדם, שמה שראתה עכשוו (שעתה) הוא מסובב, כי יש ריעותא בגופה, והראי' הוא ענין טבעי באשה⁴⁵, ומהאי טעמא אי אפשר להעמידה בחזקת טהרה, וכל הטהרות שנתעסקה בהן מעת פקידה הראשונה טמאות (מספ' 46 ע"פ).

ז. גם בסדר מועד — מס' שבת⁴⁷, מצינו חילוק זה בשיטותיהם של שמאי והלל — בג' המאורעות שבא נכרי להתגייר, שבמאורע א' אמר הנכרי, „גירני ע"מ שתלמדני (רק) תורה שבכתב"; במאורע ב' אמר

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה אפילו לימים הרבה. ומסביר בגמרא⁴⁴ (בטעם הראשון): שמאי קסבר העמד אשה על חזקתה ואשה בחזקת טהורה עומדת, והלל כי אמר העמד דבר על חזקתו היכא דלית לי' ריעותא מגופי' אבל איתתא כיון שמגופא קחויא לא אמרינן אוקמה אחזקתה.

וכאן אנו רואים את הקו הנ"ל שבדיעותיהם: שמאי סובר שמסתכלים על ענין כפי שהוא נראה (או — אינו נראה) לעיניים מיד, ולכן ס"ל די' שעתה — זמן ראיית הדם בפועל, ולא לפני"ז כשלא ראתה (ולכן

44) גדה ב, סע"א ואילך. 45) ראה פרש"י שם, רע"ב ד"ה כיון. וראה פרש"י שם ד"ה תרתי. 46) ומטעם זה עדיפות במחלוקתם דנר, כלה ושבת (דלקמן), כי בנדה: א) זה שלא אוקמינן אחזקתה הוא רק סיג בקדשים, אבל לחולין גם ב"ה מודים דאוקמה לה בחזקת טהרה (ראה תוס' ריש גדה. תוד"ה ואב"א — שם ג, א). ב) בגמ' שם (ג, א) קאמר עוד טעמים למחלוקת שמאי והלל. אבל: א) עי' תוס' ואב"א שם דגם לפי הטעם דאשה מרגשת כו' נמי צריך לטעמא דהעמד אשה על חזקתה (אבל ראה גליון התוס' שם). ב) גם לפי המסקנא — דעת רבא שם (ג, ב) דטעמא דשמאי משום בטול פרי' ורבי' כו' (וכ"פ הרמב"ם בפיה"מ, רע"ב וכו') מודגשת שיטתו הנ"ל: לדעת שמאי אם יעשו סיג בטהרות לא יבחין האדם בפרט זה ויהי' לבו נוקפו ופורש, והלל ס"ל דלביטול פור' לא חיישינן, כי האדם יבחין בפרטי הדבר ויבין שמטמאינן לה רק לטהרות כו'. ראה בגמ' שם ובל' הרע"ב כאן ובעדות. אבל להעיר: א) שאין הלכה כהלל, כ"א כחכמים שאומרים „לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מעל"ע כו'". ב) ועיקר דעת שמאי „כל הנשים כו'“ הוא (כבגמרא שם ג, א) לאפוקי מר"א דרק ד' נשים דיין שעתן, והלכה כמותו לגבי ר"י (שם ז, סע"א ואילך). אף שגם בזה י"ל ע"ד הסברא שבמחלוקת שמאי והלל, דר"א ס"ל דבכל ד' נשים אוקמינהו אחזקה. ור"י ס"ל רק בבתולה דאלים חזקתה, ראה משנה אחרונה שם. ואכ"מ. 47) לא, א.

לדבריהן כיון דאיכא טעמא דאם איתא דהוה דם כו' לא הוה אלא סייג, ושמא טעמא דהרגשה מהני אף בשוטה לחולין. שם: עי' תוס' ואב"א שם: נעתק בפיענוח הקודם. שם: ראה גליון התו' שם: נעתק בפיענוח הקודם. שם: ראה בגמ' שם: רבא אמר, טעמא דשמאי משום בטול פרי' ורבי' תניא נמי הכי אמר לו שמאי להלל א"כ בטלת בנות ישראל מפרי' ורבי'.. הכי קאמר לי' הלל לשמאי אין טעמא קאמרת דאם איתא דהוה דם, מעיקרא הוה אתי, ומיהו עשה סייג לדבריהן דמאי שנא מכל התורה כולה דעבדינן סייג. אמר לי' א"כ בטלת בנות ישראל מפרי' ורבי', והלל מפרי' ורבי' מי קאמינא, לטהרות הוא דקאמינא. ושמאי לטהרות נמי לא דאם כן לבו נוקפו ופורש.

שם: ובל' הרע"ב כאן: וז"ל: וטעמא דשמאי דלא חייש דלמא מקמי הכי הוה דם, שאם אתה אומר כן לבו של אדם נוקפו תמיד בשעת ביאה ופורש מאשתו ונמצאת מבטל בנות ישראל מפרי' ורבי'. הלל אומר מפקידה לפקידה.. ולביטול פרי' ורבי' לא חיישינן דדוקא לטהרות הוא דמטמאינן להו מפקידה לפקידה ולא לבעלה, ושמאי אומר לטהרות נמי לא מטמאינן דא"כ לבו נוקפו ופורש נמי מתשמיש.

שם: ובעדות: ע"ד לשונו בנידה. שם: שם ז, פ"א ואילך: ר"א אומר ארבע נשים דיין שעתן בתולה מעוברת מניקה חזקה. א"ר יהושע אני לא שמעתי אלא בתולה, אבל הלכה כר"א.

שם: ראה משנה אחרונה שם: וז"ל: ארבע נשים דיין שעתן.. דהני מדינא נמי לא חיישינן דאוקמינהו אחזקה דעד השתא טהורה הוה, דבשאר נשים ליכא חזקת טהרה כיון

הערה 45: ראה פרש"י שם, רע"ב ד"ה כיון: וז"ל: כיון דמגופה קחויא — ועלולה (ס"א: ורגילה) היא לכך אין לה חזקת טהרה.

שם: פירש"י שם ד"ה תרתי: וז"ל: אבל באשה בדידה הוא דאיכא ריעותא שהורע חזקת טהרתה קצת שהרי דם לפניך וכו'. [ע"ש].

הערה 46: ראה תוס' ריש גדה: ..דוקא לקדשים או לתרומה אבל לחולין לכ"ע די' שעתה וכו'. [ע"ש בארוכה]. שם: תוד"ה ואב"א — שם ג, א: בגמרא: ומאי שנא ממבוי (רש"י: לשמאי פריך) דתנו השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע (רש"י: כל טהרות שנעשו במבוי) עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא הי' בו שרץ (רש"י: עד שיאמר עליו אדם באותו היום בדקתי ושוב אינו מטמא מאותו היום ולמפרע אבל עד אותו יום הוא מטמא) או עד שעת הכיבוד (רש"י: אבל טהרות דקודם כיבוד טהורין דחזקת ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כיבודיהן ואי הוה מההיא שעתא הוה מישתכח אבל טהרות דלאחר כיבוד טמאות מספיק שמא לאחר כיבוד מיד נפל).. ואב"א היינו טעמא דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה (רש"י: כלומר יודעת בעצמה כשיצא דם ממנה והא מדלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת עד נפק). ובתוס': נראה דלהאי לישנא נמי צריך טעמא דהעמד אשה על חזקתה דאל"כ כי קאמר מודה שמאי בשוטה וכן מודה שמאי במוך וכי יטמאנה למפרע אף לחולין והלא כל הנשים דיין שעתן לחולין אף להלל, אלא הני טעמי לא איצטריך אלא כי היכי דלא נעבד סייג בקדשים. ובגליון התוס': ומיהו לפני"ז לא א"ש הא דאמר לקמן עשה סייג

זה לפי פרטי וסיבות הדיבור, וראה שגרים אלו רוצים להתגייר באמת ⁵⁰ (ומה שדיבורם הו' בנוסח הנ"ל — הרי"ז מפני טעם צדדי, מפני שחמרה אצלם הידיעה בגדר דכה"ג וכיו"ב) ⁵¹.

ה. בסדר קדשים — מס' חולין ⁵² :
העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל דברי ב"ש וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל :

ב"ש ס"ל שרואים את הענין (ההעלאה על השולחן) כמו שהוא, כפי שהוא בפני עצמו — והרי אין חשש איסור בהעלאת עוף על השולחן ביחד עם גבינה. אבל ^{אצל התכנה} ב"ה ס"ל לשיטתם, שצריך להתבונן בפרטים, ובנדו"ד בתור סיבה של מסוכב שיצא מזה: ההעלאה על השולחן היא סיבה למסוכב כי (כיון שיוצר לב האדם רע מנעוריו ⁵³, הרי) אם יתירו להעלות שניהם יחד על השולחן יתכן שעי"ז יבוא סוף סוף לאכלם יחד ⁵⁴.

(48) ראה בכ"ז יבמות כד, ב. מז, א. קט, ב. בכורות ל, ב. רמב"ם הל' איסו"ב פי"ד הי"ד. (49) ראה חדא"ג כאן. ושם כ' לענין הגר שבא ע"מ שיהי' כה"ג, דלא גיירי' הלל תיכף אלא עד לבתר הכי. אבל לכאורה מפשטות ל' הגמרא דקאמר „גיירי" כשבאו — בכל הג' מאורעות — משמע שהלל גיירם תיכף כשבאו אצלו. וכ"מ מפירש"י ד"ה גיירי'. וראה תוס' שבהערה הבאה. (50) ראה תוס' יבמות כד, ב. קט, ב. נסמן בגליון הש"ס שבת שם. (51) ולכא' כן צריך לפרש גם בפירש"י שבת ד"ה גיירי', דאל"כ הי' מספיק מש"כ „דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד. הגבורה". (52) קד, ב (במשנה). (53) גח ח, כא. (54) לפי פי' הרמב"ם פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"כ. (עיין לח"מ שם). טושו"ע יו"ד

„גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת"; ובמאורע ג' אמר „גיירני ע"מ שתשימני כה"ג", ובכל ג' הפעמים דחף אותם שמאי ודחם והלל קבלם וגיירם.

וצריך להבין, ממ"נ: הרי צריך להימנע מלקבל גרים בקלות — ובפרט בנדו"ד שהתנו את גירותם בבירור בתנאי שאינו כדבעי [ומי שבא להתגייר לשם שררה וכיו"ב, או שאינו מקבל ע"ע את כל התורה, אין מקבלין אותן] ⁴⁸ — וא"כ איך קבלם הלל ⁴⁹? ואם נאמר שקבלת הגירות של גרים הללו היתה כדבעי, וכמו שרואים שבפועל נעשו גרי אמת — למה דחה אותה שמאי?

וההסברה היא כנ"ל: לשמאי לשיטתו הכריע מה שעיניו רואות בכלל — המשמעות הכללית של דבריהם ושל אופן קבלת הגירות, ומכיון שזה לא הי' כדבעי — דחה אותם. אבל הלל, לשיטתו, דן בענין

(48) ראה בכ"ז יבמות כד, ב. מז, א. קט, ב. בכורות ל, ב. רמב"ם הל' איסו"ב פי"ד הי"ד. (49) ראה חדא"ג כאן. ושם כ' לענין הגר שבא ע"מ שיהי' כה"ג, דלא גיירי' הלל תיכף אלא עד לבתר הכי. אבל לכאורה מפשטות ל' הגמרא דקאמר „גיירי" כשבאו — בכל הג' מאורעות — משמע שהלל גיירם תיכף כשבאו אצלו. וכ"מ מפירש"י ד"ה גיירי'. וראה תוס' שבהערה הבאה. (50) ראה תוס' יבמות כד, ב. קט, ב. נסמן בגליון הש"ס שבת שם. (51) ולכא' כן צריך לפרש גם בפירש"י שבת ד"ה גיירי', דאל"כ הי' מספיק מש"כ „דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד. הגבורה". (52) קד, ב (במשנה). (53) גח ח, כא. (54) לפי פי' הרמב"ם פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"כ. (עיין לח"מ שם). טושו"ע יו"ד

(בכורות ל, ב — הובא לעיל) שלא הי' כופר בתורה שבע"פ אלא שלא הי' מאמין שהיא מפי הגבורה והלל הובטח שלאחר שילמדנו יסמוך עליו.

הערה 50: ראה תוס' יבמות כד, ב: בגמרא: לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה (כי אז הי' חשש שגירותם אינה אלא בכדי שיהנו מטובת ישראל). ובתוס' ד"ה לא: וההיא דפ"ב דשבת ההוא דאתא לקמי' דהלל ואמר גיירני ע"מ לעשות כהן גדול בטוח הי' הלל דסופו לעשות לשם שמים. שם: קט, ב: ד"ה רעה וז"ל: .. ובריש פרק במה מדיליקין שגייר הלל אותו שאמר גיירני ע"מ שתשימני כהן גדול ואותו דע"מ שתלמדני כל התורה כולה ואע"פ שלא היו מתאמצין להתגייר, יודע הי' הלל בהן שסופן להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף.

הערה 54: פ"ט מהל' מאכא"ם ה"ב: וז"ל: אסור להעלות העוף עם הגבינה על השולחן שהוא אוכל עליו, גזירה משום הרגל עבירה, שמא יאכל זה עם זה, אע"פ שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים.

שם: עיין לח"מ שם: וז"ל: ק"ק דבפ' כל הבשר (קד, ב) אמרו אבל הכא אי שרית לי' לאסקי עוף וגבינה אתי לאסקי בשר וגבינה ומיכל בשר בחלב דאורייתא ופרש"י, אבל הכא אע"ג דלא איבעי לן למיגזר העלאתו אטו אכילתו, איכא למיגזר העלאתו אטו העלאתו בשר בהמה דכי מסיק להו היינו אכילה דאתי למיכלינהו בהדי הדדי. ע"כ. משמע דאין לגזור העלאת דעוף אטו אכילתו אלא אטו העלאתו ואכילה דבהמה. ודוחק לומר דמ"ש רבינו שמא יאכל זה עם זה קאי

דעולות ודרכן בכך כדאיתא בגמרא, והני אין עלולות אוקמינהו אחזקתייהו, והיינו דא"ר יהושע לא שמעתי אלא בתולה דאליהם חזקה שלא ראתה מעולם.

הערה 48: ראה בכ"ז יבמות כד, ב: .. אחד איש שנתגייר לשום אשה.. וכן מי שנתגייר.. לשום עבדי שלמה (רש"י: בעלי שררה היו) אינן גרים וכו'.

שם: מז, א: תנו רבנן גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר.. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות.. ומודיעין אותו עונשן של מצות וכו' קיבל מלין אותו וכו'.

שם: קט, ב: דא"ר יצחק.. רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים וכו'.

שם: בכורות ל, ב: עו"כ שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר' יוסי ב"ר יהודא אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים.

שם: רמב"ם הל' איסו"ב פי"ג הי"ד: וז"ל: .. שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגירות להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת וכו'.

הערה 49: ראה חדא"ג כאן: וז"ל: וצ"ל הא דקאמר בא לפני הלל וגיירי' כו' לאו דוקא אלא דלא גיירי' עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה, ולא קאמר לעיל דגיירי' אלא שקיבל עליו לגייר ומתוך שלא לשמה בה לשמה.

שם: וכ"מ מפירש"י ד"ה גיירי': וז"ל: וסמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו, דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד

אבל מטפחות שאינן מצוירות שאינן עשויות לנוי
טמאות. וב"ש ס"ל שגם חיפוי הכלים טמא.
והסברת מהלקותם מוכנת עפ"י הנ"ל 58: ב"ש
סוברים שמסתכלים על ענין לפי גדרו הכללי
(מטפחות), ואין נכנסים לפרטים (שבהוספה להכלל),
ומה שענינו רואות בכללות הוא ששני מיני המטפחות
משמשות ככלי — שימוש לכסות ולשמור על הכלים,
ולכן טמאות. אבל לב"ה מתחשבים עם פרטי הענין —
ובנדו"ד עם הפרטים המראים את מטרת ותכלית
השימוש של כל מין בפני עצמו: מטפחות המצוירות
שמטרתן לנוי הכלים המכוסים בהן, דין חיפוי להן —
שבטלות אל הכלי ואין להן גדר כלי 59 — ולכן
טהורות, אבל מטפחות שאינן מצוירות שתכליתן אינו
להוסיף בנוי הכלים שמכוסין בהן, אלא משמשות
כתיק שמגין ושומר את הכלי — טמאות.

ר"ס פח. וראה פרש"י חולין שם ד"ה אבל הכא. ד"ה גזירה. יד אברהם לשו"ע שם. ועוד. (55) פכ"ה מ"ד. (56) שו"ת צ"פ
ג. י. סי' קלו (הובא בצפע"ג עה"ת שמיני ע' קו). (57) בפ"י לתו"כ הנ"ל. ומביא שם המשנה כלים ספט"ז: זה הכלל העשוי
לתיק טמא לחפוי טהור. (58) גם לפי פ"י הרמב"ם והרע"ב שם, יש למצוא קו הנ"ל בשיטות ב"ש וב"ה, דב"ה מחלקים לפרטים:
דהמטפחות המצוירות ציורן יעיד עליהן שהם מיוחדים לספרים ואינן משמשי אדם כו', וב"ש אין מחלקים (וגם אין מחלקים
מהו עיקר השימוש כו'). ובפרט ע"פ פ"י משנה אחרונה שם. אבל הבי"י שבפנים שייך יותר לנדו"ד דסוף חגיגה. (59) ראה פ"י

לנוי בעלמא] דזה למשמר טמא, וזה לנוי טהור. וע"י שבת
נ"ב ע"ב, ועיין בתוספתא הובא בר"ש [כלים] פט"ז שם דתיק
של ס"ת טמא, ועיין מגילה כ"ו ע"ב, לנטורי ע"ש וכו' [אמר
רבא הני זבילי דחומשי (רש"י: כמין דלוסקמא) וקמטרי
(ארגו) דספרי, תשמיש קדושה גיבהו ונגניזו, פשיטא, מהו
דתימא הני לאו לכבד עבידן לנטורי בעלמא עבידי, קמ"ל]
והנה באמת הך מחלוקת דב"ש וב"ה בכלים פכ"ה מ"ד
[מטפחות ספרים בין מצוירות בין שאינם מצוירות טמאות
כדברי ב"ש, בה"א מצוירות טהורות ושאין מצוירות טמאות]
ג"כ דזה רק לנוי ספרים והוי רק חיפוי, אך ב"ש ס"ל דגם
לחיפוי טמא כדמוכח בתוספתא הובא בר"ש בפ"ו מ"ו ע"ש
בוה, וכן ר"א דהוא מתלמידי ב"ש ס"ל כן בסנהדרין דף ס"ח
ע"ב בתוס' וסוכה דף י"ב ובכלים פכ"ו ע"ש בוה.

הערה 58: פ"י הרמב"ם: וז"ל: אמנם היות המטפחות
המרוקמות המצוירות הנעשים לספר לא יטמאו לפי שהן
מיוחדים לספרים וציורן יעיד עליהן שאינן משמשי אדם כמו
שביארנו בכ"ז אולם אם היו בלתי מצוירין הנה לא יחדו
לספרים לבד לפי שהן ראויין לשאר דברים. וב"ש אומרים
שלו רוב לקיחתן בספר הנה הוא משמשי אדם.
שם: הרע"ב: וז"ל: בה"א מצוירות טהורות דצורתן מוכחת
עליהן שהן מיוחדים לספרים בלבד ואינן משמשי אדם וכל
שאינו משמשי אדם טהור. ושאין מצוירות, מיוחדים נמי
לשאר תשמישין הלכך טמאות. וב"ש דמטמאין בין מצוירות
בין שאין מצוירות, משום דמחשבי מטפחות ספרים משמשי
אדם שעשוין לשמש בהם תמיד.

שם: ובפרט ע"פ פ"י משנה אחרונה שם: וז"ל: בין
מצוירות בין שאין מצוירות טמאות, פ"י הר"ב דחשיבי להו
משמשי אדם. ע"כ. וצ"ע הא ס"ת עצמו אינו מקבל טמאה

ט. אחת מהמחלוקות שבסדר טהרות (שעל פ"י
יובן בנדו"ד):

מחלוקת במס' כלים 55: „מטפחות ספרים בין
מצוירות בין שאינן מצוירות טמאות כדברי ב"ש,
ב"ה אומרים מצוירות טהורות ושאין מצוירות
טמאות“.

ובטעם מחלוקתם מכאן הרגצובי 56 — על יסוד
ביאורו של הראב"ד 57 בהפרש שבין תיק לחיפוי,
ששימושו של תיק הוא לשמור ולהגן על מה שנמצא
בתוכו, ולכן מקבל טומאה כי הוא בסוג דמשמשי
אדם, אבל שימוש החיפוי אינו לשימור הדבר המחופה,
אלא רק לנוי, ולכן אינו מקבל טומאה.

ובזה היא מחלוקת ב"ש וב"ה: מטפחות המצוירות,
מכיון שהן עשויות לנוי הספרים שהם עטופים בהן,
יש להן דין חיפוי, ולכן סוברים ב"ה שהן טהורות.

אאכילת בשר בהמה בגבינה ורבינו לא חש לפרש אלא סוף
הגזירה דלשון זה עם זה משמע דקאי מעוף וגבינה שהזכיר.
לכך נראה דרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל אלא תירוץ
הגמ' הוא דלא דמי לחלה דהתם לא גזרינן ח"ל אטו בארץ
דהם שני מקומות, אבל בחד מקום גזרינן דהיינו עוף וגבינה
אטו העלאה דבשר בהמה, וה"ה דהוה מצי גמרא למימר העלאה
דעוף אטו אכילתו ואכילתו אטו אכילת בהמה אלא דחזא
מנייהו נקט. ולהכי רבינו נקט גזרה דשמא יאכל זה עם זה
להודיענו דלאו דוקא נקט גמרא העלאה אטו העלאה דבהמה
דהוא הדין העלאה אטו אכילה דעוף ועוף אטו בהמה, כדכתיבנא.
שם: שושי"ע יח"ד ר"פ פח: וז"ל: כל הבשר שאסור
לאוכלו בחלב אפי' בשר חי' ועוף אסור להעלותו על השלחן
שאוכל עליו גבינות שלא יבא לאוכלם יחד.

שם: וראה פרש"י חולין שם ד"ה אבל הכא: נעתק לעיל
בפיענות „עיין לח"מ שם“.

שם: ד"ה גזירה: וז"ל: גזירה שמא יעלה בשר בהמה עם
הגבינה בתוך אילפס רותח דה"ל בישול.

שם: יד אברהם לשו"ע שם: וז"ל: והנלע"ד דהמעין היטב
בש"ס ורש"י שם יראה לעיניי דגבי בהמה העלאה ואכילה
אחת דהעלאתו היינו אכילתו שיבא לאוכלם יחד וכו'. ע"ש
בארוכה.

הערה 56: שו"ת צפע"ג ג. י. סי' קלו: וז"ל: עיין במ"ש
הראב"ד החילוק בין תיק לחיפוי בפירושו לתו"כ פ"י שמיני
[וז"ל: יכול שאני מרבה חפוי החלים, ת"ל וכו', ותנן נמי
בכלים פ"י ט"ז. זה הכלל העשוי לתיק טמא לחיפוי טהור,
ולא נתברר לי מה בין תיק לחיפוי, ואיפשר כי התיק הוא
להציל את מה שבתוכו. וכיון שכן הוא הרי הוא משמשי
משמשיו של אדם. אבל החפוי אינו מציל מכל אלה. אלא

מוזבח הנחושת וגם מוזבח הזהב — הוא כלי של מתכת, ולכן נקרא כן, אבל בפרטי המזבחות המתכת אינו אלא ציפוי⁶¹, וציפוי, איזה שיהי' — מזהב, נחושת וכו' — אינו אלא טפל לכלי וממילא — בטל לו (וממילא גם הכלי אינו מקב"ט (מחמת הציפוי)),

ופרטים אלו מכריעים את הכלל, כנ"ל.

ולכן אין צורך בלימוד מיוחד מכתוב שאין המזבחות טמאים, אלא מספיק הטעם דמפני שהם מצופים⁶².

יא. ועפ"י יובן גם הקשר שבין סיום מס' חגיגה להתחלתה, שם מצינו מחלוקת ב"ש וב"ה שנקודת הסברתה של המחלוקת הזאת היא כבמחלוקת ר"א וחכמים בסיום המסכת.

במשנה הראשונה⁶³ שנינו: ב"ש אומרים הראי'

הר"ש שם, "אין תכשיט לכלי". (60 ראה בהנסמן בצפע"נ שם (ושם נדפס בטעות ר"מ במקום ר"א). (61 והוא דוגמת מחלוקת ב"ש וב"ה (אהלות פ"א מ"ג): הי' אדם נתון שם (תחת הסדק וכלים מצד אחד וטומאה בצד אחר — אם האדם חשוב אהל להביא את הטומאה) בש"א אינו מביא את הטומאה וב"ה אומרים אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה (ועד"ו שם מ"ד. וראה מפרשי המשנה): דמצד קביעות כללות הדבר, האדם, "כמו שהוא", הרי האדם ברי' אחד ומציאות אחת (גוש אחד). אבל מצד הפרטים הרי הוא, "עור ובשר תלבישני", ופנימיותו הוא חלל טפח. ראה משנה אחרונה שם. וראה צפע"נ מהדו"ת נו, סע"ג ואילך, שמבאר מחלוקתם אם גופו של האדם נחשב כגוף אחד, או שהוא מורכב מחלקים*. וע"פ הנ"ל י"ל שתלוי בשיטתם הנ"ל. (62 והחידוש בשיטתם כאן: לפי פי' הרמב"ם בפיה"מ כלים שם, ומהר"י קורקס שם (הובא בהערה 11) מובן בפשטות החידוש, כי ביחד עם זה שהציפוי פועל ביטול הכלי שלא יטמא, אומרים שהציפוי בטל לגבי הפלי. וגם לפי המובן מדבריו בהל' מטמאי משכב ומושב, רע"ב ומל"מ (שבהערה שם), שגם מצ"ע לא היו טמאין כיון שעשוין לנחת, וציפויין בטיל לגביהן שישאר כלי עץ העשוי לנחת — חידוש בשיטתם כאן, שהרי בנדו"ד הציפוי שלהם הוא מצד ציווי התורה שיהי' מצופה נחושת וזהב (דבכ"מ הדין — דמצוותי' אחשבי'*) . וראה לעיל הערה 5. ומ"מ גם בזה דעתם שקובע העיקר, ואשר גם ציפוי זה בטל וטפל להעיקר. (63 בהמשנה כנדפס בגמרא.

(* ועי"ש בצפע"נ שגם בזה ס"ל לר"א כב"ש.

(* ראה בכורות י, א. פרשי' ביצה כז, ב — ד"ה חלה. וראה אנצקלופדיא תלמודית מעי' איסורו חשובו.

שם: וראה מפרשי המשנה: ברע"ב: ב"ש לטעמייהו. דחלל גופו לא חשיב חלל, הלכך אין מביא את הטומאה לבית, וב"ה לטעמייהו דחשבי ליה חלל, הלכך אע"פ שגופו דבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטומאה לבית דהא איכא חלל גופו דהוי טפח.

שם: ראה משנה אחרונה שם: ח"ל: אדם חלול הוא. . . אע"פ שבני מעיו לתוכו. . . ונ"ל הטעם כדאמר בסוכה פ' הישן דכ"א שאני שוורים הואיל ועשוין להגין על בני מעין שלהן שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידין תסוככני אלמא דמיקרי סכך והוי אהל אלמא דאין בני מעין ממעטין.

שם: וראה צפע"נ מהדו"ת נו, סע"ג ואילך: וז"ל: ובאמת גם באדם אף דהוא בגדר הרכבה מזוגית מכ"מ יש בזה כמה סתירות אם הוא עצם אחד כמו נקודה דבר צמות או ג"כ דברים נפרדים. ועי' בהך מחלוקת דב"ש וב"ה בעדיות ואהלות פ"א מ"ג אם אדם מביא את הטומאה, ע"ש בפיה"מ. ועי' סוכה דף כ"א ע"ב גבי שוורים, ועי' בהך דיומא דף נד ע"ב במחלוקת דר"מ ור"י עולם מאמצעיתו נברא או מהצדדים, וכן הוה פלוגתא שם דף פה ע"ב גבי בריאת אדם, וזה ג"כ ר"ל אם הוה גדר נקודה הרכבה מזוגית או הרכבה שכוניית.

הערה 62 בשו"ת י, א. פרשי' ביצה כז, ב: נעתקו לעיל סימן ה בפיענוחים להערה 28.

ומצינו שר"א ס"ל כב"ש וחכמים כב"ה⁶⁰. י. ועפ"כ הנ"ל יבואר ג"כ — לשיטתי' — טעם המחלוקת במשנה בסוף חגיגה הנ"ל:

הרמב"ם סוכר שר"א, שהוא תלמיד ב"ש, וחכמים אזלי בשיטות ב"ש וב"ה במחלוקת הנ"ל:

ר"א ס"ל שציפוי מטמא, כי ענינו הכללי של המזבח הוא כשמו (גם של כל פרט שבו — פרט ממזבח הנחושת) — הוא מוזבח הנחושת או מוזבח הזהב שהם מקבלים טומאה. ומה שבפרטיות המזבח הנחושת והזהב הם ציפוי למזבח וטפלים לו — אי"ז משנה וקובע. וממילא הם מקבלים טומאה לולא שהתורה אמרה שהם כקרקע שאינה מקבלת טומאה. וחכמים סוברים שגם לולא לימוד זה אינם מקבלים טומאה, כי אע"פ שבכללות ובענינו, המזבח — גם

הר"ש שם, "אין תכשיט לכלי". (60 ראה בהנסמן בצפע"נ שם (ושם נדפס בטעות ר"מ במקום ר"א). (61 והוא דוגמת מחלוקת ב"ש וב"ה (אהלות פ"א מ"ג): הי' אדם נתון שם (תחת הסדק וכלים מצד אחד וטומאה בצד אחר — אם האדם חשוב אהל להביא את הטומאה) בש"א אינו מביא את הטומאה וב"ה אומרים אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה (ועד"ו שם מ"ד. וראה מפרשי המשנה): דמצד קביעות כללות הדבר, האדם, "כמו שהוא", הרי האדם ברי' אחד ומציאות אחת (גוש אחד). אבל מצד הפרטים הרי הוא, "עור ובשר תלבישני", ופנימיותו הוא חלל טפח. ראה משנה אחרונה שם. וראה צפע"נ מהדו"ת נו, סע"ג ואילך, שמבאר מחלוקתם אם גופו של האדם נחשב כגוף אחד, או שהוא מורכב מחלקים*. וע"פ הנ"ל י"ל שתלוי בשיטתם הנ"ל. (62 והחידוש בשיטתם כאן: לפי פי' הרמב"ם בפיה"מ כלים שם, ומהר"י קורקס שם (הובא בהערה 11) מובן בפשטות החידוש, כי ביחד עם זה שהציפוי פועל ביטול הכלי שלא יטמא, אומרים שהציפוי בטל לגבי הפלי. וגם לפי המובן מדבריו בהל' מטמאי משכב ומושב, רע"ב ומל"מ (שבהערה שם), שגם מצ"ע לא היו טמאין כיון שעשוין לנחת, וציפויין בטיל לגביהן שישאר כלי עץ העשוי לנחת — חידוש בשיטתם כאן, שהרי בנדו"ד הציפוי שלהם הוא מצד ציווי התורה שיהי' מצופה נחושת וזהב (דבכ"מ הדין — דמצוותי' אחשבי'*) . וראה לעיל הערה 5. ומ"מ גם בזה דעתם שקובע העיקר, ואשר גם ציפוי זה בטל וטפל להעיקר. (63 בהמשנה כנדפס בגמרא.

(* ועי"ש בצפע"נ שגם בזה ס"ל לר"א כב"ש.

(* ראה בכורות י, א. פרשי' ביצה כז, ב — ד"ה חלה. וראה אנצקלופדיא תלמודית מעי' איסורו חשובו.

לכ"ע כדאמר פ' לא יחפור דף כ' ס"ת ממעט בחלון, וכיון דס"ת לא מיקרי משמש אדם מטפחת אמאי הוי משמשי אדם. ועוד, הא קי"ל בפ"ג מתכת המשמש את העץ טהור כיון דעץ עצמו טהור ה"נ מטפחת המשמש לס"ת אמאי טמא. ולולא דברי המפרשים נראה דטעמייהו דב"ש מדרבנן גזרו מטפחת ספרים דלא ליתי לאחלופי בשאר בגדים. ולא דמי למתכת המשמש את העץ דהתם מחובר וקבוע בו ולא אתי למיטעי והכא שעשוי לינטל גזרו בה, וב"ה סברי במצוירות ליכא למיגזר דציוון מוכיח עליהן ולא אתו למיטעי.

הערה 59: ראה פי' הר"ש שם: וז"ל: ונראה דכולה מתניתין בטומאת מת פליגי, דמצוירות עבידי לגוי ואפי' מטומאת מת טהור דאין תכשיט לכלי כדמשמע פרק במה בהמה (נב, ב) דלא מנה הכתוב אלא גויי אדם ולא גויי בהמה וכלים.

הערה 60: ראה בהנסמן בצפע"נ שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 56.

הערה 61: ועי"ז שם מ"ד: הי' משקיף בעד החלון והאהיל על קוברי מתים, בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה (לחצר שהמשקיף שם) ובתי הלל אומרים מביא את הטומאה. ומודים שאם הי' לבוש בכליו או שהיו שנים זה על גב זה שהם מביאין את הטומאה.

כשמסתכלים על ענין הקרבנות בכללותו יוצא שקרבן שכולו לגבוה צריך להיות שווה יותר מקרבן שרק חלק ממנו הוא לגבוה (וזהו שיטת ב"ש), אבל מצד פרטי הענין, הרי „אדרבה“, המסקנא הפוכה: אכילת כהנים⁶⁶ (וגם אכילת בעלים⁶⁷) בקרבן הוא ג"כ מצוה וא"כ גם אכילתם הו"ע של „גבוה“⁶⁸, ונמצא ש„אדרבה חגיגה עדיפא“ (וזהו שיטת ב"ה)

שתי כסף והחגיגה מעה, וב"ה אומרים הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף. ומבאר בגמרא⁶⁴ שב"ש ס"ל שמכיון „שהראי' עולה כולה לגבוה משא"כ בחגיגה“ לכן צריכה הראי' להיות שווה יותר משלמי החגיגה שהם לאכילת אדם. וב"ה סוברים „אדרבה חגיגה עדיפא דאית בה שתי אכילות“⁶⁵:

ובמשניות הוא מ"ב. וראה לקמן הערה 69. (64 חגיגה ו, א. 65) בטו"א שם כ' דל"ב"ה אי"ז שחגיגה עדיפא, אלא שמצד טעם זה שווה הוא לעולת ראי', אבל : א) פשוטות ל' הגמ' שם לכאורה לא משמע כן (וראה גם בסוף דבריו בטו"א שמוסברת העדיפות בנדו"ד. וראה בית האוצר מע' ב כלל ב). ב) ועיקר : לדעת הרמב"ם (שאליב' קיימינן בפנים השיחה) בפיה"מ (וכ"ה ברע"ב) זהו טעם ב"ה שסוברים דשלמים יהיו הדמים שלהם יותר, ולא קאמר טעם אחר. ומה שלא פי' הטעם שאיתא בגמ' לבי"ה (שחגיגה עדיפא שישנה לפני הדיבור כו' דכתיב וינבחו זבחים שלמים (משפטים כד, ה)) — אולי י"ל, כי ס"ל שדבר זה אם פרשה זו נאמרה לפני מ"ת (ראה פרש"י חגיגה שם) במחלוקת שנוי במכילתא (כמ"ש הרמב"ן שם (פסוק א')). וי"ל שסוגיא זו אתיא כמ"ד שקודם מ"ת נאמרה, אבל ההלכה היא שלאחר מ"ת נאמרה, כסדר הפרשיות (כהרמב"ן שם. וראה אברבנאל : נחלקו המפרשים . . חכמי צרפת . . אבל חכמי ספרד קיימו וקבלו שהי' זה אחר מ"ת כסדר הפרשיות), ולכן מפרש טעם ב"ה אליב' דכ"ע [ולעיר שבתוס' רי"ד לחגיגה שם מפרש זה „שישנה לפני הדיבור“ דהיינו לפני „וידבר ה' אליו מאהל מועד“ (דר"פ ויקרא)]. אבל עדיין צ"ע ק מדוע לא הביא טעם השני שבגמ' (הן לב"ש והן לב"ה), ועוד מצינו שריבה בהן הכתוב כו"ו. ואולי כי ס"ל (כדמשמע מפשוטות הלשון) שזהו רק טעם נוסף. וראה מה שמסיים שם בפיה"מ, ואלו הראיות והתשובות וטענות יקצר המקום הנה מלהגידם". ועוד ועיקר — מכללי הרמב"ם שמביא (באם אין נפק"מ לדינא) קרא ודרשה היותר פשוטה (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד). ואכ"מ. 66) בפירש"י שם (ו, א) „שתי אכילות — מזבח ואדם“. ובפיה"מ להרמב"ם (ועד"ן ברע"ב) : לפי שיש בהם חלק לשם וחלק לבעלים וחלק לכהנים. אבל צ"ע ק אם אפשר לפרש הביאור שבפנים לפי דעת הרמב"ם (בפיה"מ), שהרי אין מפורש בדעתו אם גם אכילת בעלים מצוה — ראה בהנסמן בהמובא בהערה הבאה. 67) ראה הנסמן לעיל סימן יוד הערה 24. 68) להעיר דכהנים (ובעלים) משלחן גבוה קא זכו — ביצה כא, א. פרש"י שם ד"ה כהנים (וראה תוס' שם ד"ה אבל. ועוד). ובפרש"י סוכה (ט, א ד"ה על) : שלמי חגיגה . .

ואלו השלמים נקראין חגיגה וג"כ אין להם קצבה ולא שיעור למעלה, ואין ראוי שיהיו פחות משתי כסף. וב"ש אומרים כי העולה צריך שתהי' מדמים יותר לפי שהיא כולה לה', וב"ה אומרים כי שלמים יהיו דמים שלהם יותר לפי שיש בהם חלק לשם וחלק לבעלים וחלק לכהנים כו'.

שם : וכ"ה ברע"ב : וז"ל : הראי' מעה כסף וחגיגה שתי כסף, דשלמים יש בהם לגבוה ולכהנים ולבעלים לפיכך הן מרובין מן העולות שאין בהן אלא לגבוה.

שם : ראה פרש"י חגיגה שם : בגמרא : שחגיגה ישנה לפני הדיבור. וברש"י ישנה לפני הדיבור, קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסניני דכתיב וישלח את נערי בני ישראל (שמות כד, ה) ואע"ג דהאי קרא כתיב בואלה המשפטים לאחר עשרת הדברות, קודם עשרת הדברות הוה ואין מוקדם ומאוחר בתורה. והכי תניא במס' שבת בפרק ר' עקיבא (פח, א) רבי יוסי אומר בשני עלה וירד בשלישי עלה וירד ברביעי ירד ושוב לא עלה בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי ניתנה תורה ואין אתה מוצא בנתינת התורה בנין מזבח אלא באותו שנאמר וישלח את נערי בני ישראל וגו'.

שם : כמ"ש הרמב"ן שם (פסוק א) : וז"ל : וראיתי במכילתא שנחלקו בדבר יש שאמרו שהי' קודם מתן תורה בחמישי ואמר להם הרי אתם קשורים תפוסים וענובים מחר בואו וקבלו עליכם את כל המצות, ורבי יוסי ברבי יהודה אמר בו ביום נעשו כל המעשים של סיפור העם וכתובת ספר הברית הכל כמו שפירשנו ולזה שומעין שאמרו כהלכה.

הערה 68 : ביצה כא, א : .. נדרים ונדבות אסור לשחטן ביי"ט דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו.

הערה 65, בטו"א שם : וז"ל : אדרבה חגיגה עדיפא לא רצה לומר שיהא עדיפא כ"ל דהאי עדיפ' מראי' מה"ט, אלא עדיפ' ושקולה כראי' דה"ט דכליל דראי' ובאכילות דחגיגה שקולין הן ושווין הן לב"ה וליכא חומר בהאי מבאידיך ואידי דנקט אליבא דב"ש לישנא דראי' עדיפא שכולה כליל דהוי דוקא דמש"ה אמרינן הראי' ב' כסף וחגיגה בפחות סיים נמי ונקט אדב"ה אדרבה חגיגה עדיפא ולא דוקא אבל אין לומר בלב"ה חגיגה עדיפא מראי' ממש קאמר מה"ט דב' אכילות אי"כ הוי ליה לבי"ה למיהב טעמא דחגיגה ב' כסף משום דאית ביה ב' אכילות קדיהבי ב"ש טעמא לראי' ב' כסף משום דכליל וכו'. ע"ש עוד.

שם : וראה גם בסוף דבריו בטו"א : וז"ל : .. מיהו ק"ל . . בפ"ק דזבחים ובהרבה מקומות נקט לה חומר דעולה מפני שהיא כליל ולא אמרינן אדרבה שאר קדשים עדיפא שיש בהן ב' אכילות . . ומ"ש הכא בשמעתין . . וי"ל דודאי לענין דברים השייכין לעיקר העבודה של גבוה ולא נוגעים לענין אכילת אדם לכו"ע עולה עדיפא מפני שכליל לגבוה, אבל . . מההיא דשמעתין דמירי לענין יוקרא וזולא דהאי יוקר איכא חשיבות בבשר יותר מן הזול . . בהא ס"ל דב' אכילות עדיפא כו'. ע"ש.

שם : וראה בית האוצר מע' ב כלל ב : וז"ל : ונ' דגם לב"ה אין הכוונה דב' אכילות עדיפי בהחלט מכליל, דברוב מקומות מחשבינן כליל למעלה, ע' זבחים (דף ה' ע"א) מה לעולה שכן כליל . . ורק כוונת ב"ה דגם ב' אכילות יש בו ג"כ ענין שבח ומעלה וע"כ אין לדון היות הראי' עדיפא מפאת מעלת כליל דיש לעומת זה גם לחגיגה מעלה מפאת ב' אכילות וכו'. ע"ש עוד.

שם : לדעת הרמב"ם . . בפיה"מ : וז"ל : .. והחגיגה הוא מה שאמר וחגותם אותו חג לה' רוצה בזה שיביא קרבן שלמים

מכיון שיש בה שתי אכילות לגבוה, ולכן צריכה החגיגה להיות שווה יותר מעולת ראי' 69.

דוכו בהו בטר הכי משלחן גבוה כעבד הנוטל פרס. (69) וי"ל השייכות דסיום המס' גם למחלוקת הא' ב"ש וב"ה במשנה: איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי ב"ש וב"ה אומרים כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית כו'. ובפרש"י: אבל מכאן ואילך אע"פ שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות. וראה שם תוד"ה איזהו. ובגמ' שם ו, א: דכללות הענין, הוא שאביו * חייב לחנכו במצות — להביאו לעזרה, א"כ אם א"פ לו לאביו להביאו (כקטן, לא כמף) פשוט שאין חיוב (וזהו השיעור שאינו יכול לרכוב על כתפיו), אבל כשאביו יכול להביאו — באיזה אופן שיהי' — להקטן מחוייב בזה. אמנם כשמתבונן בפרטי הדבר הרי תוכן ענין החינוך הוא לא חינוך סתם, אלא — באופן שקיום המצוה דהקטן בקמנותו — יחנכו וירגילו לעשות מצוה זו בגדלותו, ולכן כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות כו' — דכה"ג בגדלותו פטור — גם מטעם חינוך קטן פטור (כבפרש"י במשנה ד"ה שלש רגלים). אבל אם יכול לאחוז ולהלך ברגלים שלן מחוייב, שהרי אז עושה הקטן המצוה כמו בגדלותו. וראה בגמ' שם ו, א ובפרש"י וט"א בהסוגיא שם. ואכמ"ל.

(* וידוע השקול"ט אם הקטן נקי מחוייב בדבר או שרק האב חייב לחנכו. פרש"י ותוס' ברכות מח, א. ועוד. ואכ"מ.

יכול לאחוז, לב"ה מהו, צריך חינוך או לא) היכי דמי אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט וסומא שאינו יכול להתפתח השתא גדול פטור קטן מיבעי' (רש"י: הלא אין חינוך קטן אלא כדי להנהיגו שיהא סריך אחר מנהגו לכשיגדיל וכיון שזה פטור לכשיגדיל למה לי חינוך). לא צריכא בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח. מאי, אמר אביי כל היכא דגדול מיחייב מדאורי' קטן נמי מחנכין לי' מדרבנן, כל היכא דגדול פטור מדאורי' מדרבנן קטן נמי פטור.

שם: כבפרש"י במשנה ד"ה שלש רגלים: וז"ל: הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא.

שם בשוה"ג: פרש"י ותוס' ברכות מח, א: בגמרא: אמר ר' חייא בר אבא אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן. וברש"י: ומכי אכל כזית דגן מיהא מפיק אע"ג דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא כדאמר בפרק מי שמתו (כ, ב), מיהו כיון דמיחייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינן בי' ומוציא רבים ידי חובתן. וא"ת בקטן שהגיע לחינוך הא לא אמר הכי ההוא אפי' מדרבנן לא מיחייב דעלי' דאבוה הוא דרמי לחנוכי'. ובתוס' (לאחר שמביא פירוש רש"י): וקשה.. ועוד דוחק לומר בקטן שהגיע לחינוך קרי אינו מחוייב מדרבנן דאם אינו מחוייב אפילו מדרבנן אם כן אינו פוטר את אביו כו'.

הערה 69: וראה בגמ' שם ו, א ובפרש"י: נעתקו מקצתם לעיל בפיענוח, ובגמ' שם ו, א. וע"ש עוד.
שם: וטו"א בהסוגיא שם: בכמה מקומות. — לא נעתקו מפני האריכות.

שם: פרש"י שם ד"ה כהנים: וז"ל: משלחן גבוה קא זכו, בחזה ושוק וה"ה לבעלים בשאר הבשר כעבד הנוטל פרס מבית רבו, נמצאת כל השחיטה לשם גבוה.

שם: וראה תוס' שם ד"ה אבל: וז"ל: אבל נדרים ונדבות כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו כהנים בחזה ושוק והישראל בבשר משלחן גבוה כעבד שנוטל פרס מרבו כן פרש"י. ואפי' לרבי יוסי הגלילי דקאמר קדשים קלים ממון בעלים הן בב"ק (יב, ב) ואפי' לאחר זריקה קאמר דממון בעלים הם רק במתנות כהונה מ"מ אותו ממון זכה משלחן גבוה דהא עיקר הקרבן בשביל גבוה והלכך נהי דהוי ממון לקדש בו את האשה מ"מ כל העבודות לצורך גבוה הם עושים.

הערה 69: וראה שם תוד"ה איזהו: וז"ל: איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב, משם והלאה הוה לי' הגיע לחינוך ומדרבנן הוא דמחייב וצריך להביא קרבנותיו נדבה, ולמ"ד (ביצה יט, א) אין קריבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחול המועד .. וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך עלה, דקטן אינו סומך .. וי"ל אע"ג דלא סמיך עלי' מ"מ דמיא לחינוך בנן. ורש"י פי' דאיזהו קטן לא קאי לראי' בראיית קרבן רק לראיית פנים בעזרה.

שם: ובגמ' שם ו, א: בעי ר' שמעון קטן חיגר לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם מהו (רש"י: דאילו חיגר לדברי בית הלל לא מבעי לן דלא מחנכין לי' דהא אמרינן אין מחנכין אלא לקטן שיכול לאחוז ולעלות ברגליו בירושלים וזה אינו יכול, אבל לבית שמאי דמחייבי לחנכו משיכול לרכוב, קטן חיגר יכול לרכוב על כתפיו של אביו והסומא

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

חידושים וביאורים בש"ס ובדברי הרמב"ם - א: שניאורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק (1) 6